



## ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ПРОКУРОРА В УМОВАХ РЕКОДИФІКАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

**Волевський Лев Володимирович,**  
аспірант кафедри господарського права,  
Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого,  
Україна, м. Харків  
e-mail: volevskijl@gmail.com  
ORCID 0000-0002-1172-3744

Висвітлено зміни у процесуально-процесуальному положенні прокурора як суб'єкта господарсько-процесуальних правовідносин, звернено увагу на причини та умови рекодифікації як різновиду систематизації господарського процесуального законодавства. Розглянуто питання співвідношення участі прокурора в господарському процесі з принципом пропорційності та зміна мети участі прокурора в даному провадженні. Досліджено прояв господарської процесуальної правосуб'єктності прокурора в різних формах його участі в господарському процесі: звернення до суду, вступ у справу, що розглядається судом; особливості оскарження судового рішення прокурором та встановлені законодавцем у зв'язку з цим обмеження. Необхідною умовою участі прокурора в господарському процесі визнано встановлення необхідності у законодавчому закріпленні обов'язкової реєстрації його офіційної електронної адреси в єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі.

**Ключові слова:** рекодифікація; учасник господарської справи; процесуальна правосуб'єктність; форми участі прокурора в господарському процесі; елементи правовідносин; принцип пропорційності.

**Постановка проблеми.** Оновлення суспільних відносин неминує тягне вдосконалення правових норм, що їх регламентують. Проте нерідко відносини в суспільстві існують без будь-якого правового регулювання як такого. У процесуальному праві таким прикладом до недавнього часу була так звана електронізація судочинства, оскільки це явище практично залишалось поза нормативним регулюванням у процесуальному законодавстві. Однак рекодифіковані процесуальні кодекси виправили вказаний недолік, передбачивши в окремих нормах інститути електронних доказів, електронні форми повідомлення про час і місце судового розгляду справи, оприлюднення судових рішень тощо.

Оновлення зазнають не лише не закріплені на нормативному рівні раніше

процесуальні інститути, змінюється й господарсько-процесуальна правосуб'єктність учасників справи та інших суб'єктів господарсько-процесуальних правовідносин. Особливість змісту їх правосуб'єктності характеризується процесуально-правовим становищем кожного з них. Слід погодитись із науковим висновком К. В. Гусарова, що єдиної правоздатності та дієздатності у процесуальному праві не існує, на відміну від права матеріального. К. В. Гусаров робить висновок, що в процесуальному праві неможливо існування «єдиної» конструкції правосуб'єктності (поєднання у багатьох випадках процесуальних правоздатності та дієздатності) для всіх суб'єктів процесуального права. Доцільно говорити про правосуб'єктність органів судової влади та кожного суб'єкта процесуальних правовідносин. Так звана «єдина» правосуб'єктність має місце в матеріальному (цивільному) праві та була сприйнята загальною теорією права і зміст елементів процесуальної правосуб'єктності для кожного суб'єкта процесуального права є специфічним [1, с. 8]. Логіка зазначеної теоретичної конструкції правосуб'єктності К. В. Гусарова сприйнята законодавцем і рекодифікований ГПК України у ст. 44 вже не закріплює «єдиної» процесуальної правосуб'єктності, що була предметом критики вказаного автора. При цьому процесуальна правоздатність на нормативному рівні вже не закріплена як рівна можливість отримувати статус тим чи іншим учасником справи, а передбачає процесуальні права та обов'язки залежно від процесуально-правового статусу сторони, третьої особи, заявника та боржника.

Слід також зазначити, що актуальність дослідження необхідності та наслідків рекодифікації зумовлена постійним пошуком законодавцем можливості оптимізувати процедуру розгляду та вирішення господарських справ судами. Процесуальна «революція» у формі фактичної уніфікації правового регулювання розгляду та вирішення господарських, цивільних та адміністративних справ має як позитивні аспекти, так і спірні положення. Так, А. С. Довгерт у своїй роботі, яка стосується рекодифікації Цивільного кодексу України, розглядає термін «рекодифікація» як різновид систематизації

господарського процесуального законодавства. Зокрема, він розуміє його у значенні системних суттєво-змістовних і структурних новацій чинного кодексу (або групи кодексів і законів) без створення нового [2, с. 27–28].

На нашу думку, господарське процесуальне право є однією з тих галузей права, що зазнало найбільших хвиль систематизації у короткий проміжок часу. Інкорпорація, а потім кодифікація вказаної галузі права в минулому столітті підштовхнули у XXI ст. до рекодифікації господарського процесуального законодавства. Це призвело до оновлення ГПК України не лише у плані наближення до європейських стандартів правосуддя, зокрема цивільного і господарського, що відмічалось у дисертаційному дослідженні І. О. Ізарової [3]. Наслідками рекодифікації стало посилення гарантій належного користування учасниками справи своїми процесуальними правами. Зокрема, обмеження реалізації деякими процесуальними правами у часі дозволяє дійти висновку про перешкоджання на нормативному рівні зловживанню процесуальними правами. До цього можна віднести і вдосконалення так званих «процесуальних фільтрів» оскарження, що сприяє у багатьох випадках оперативному набранню актами правосуддя законної сили.

Поряд з такими позитивними новелами рекодифікації, як запровадження спрощених процедур розгляду господарських справ, слід відмітити і відсутність окремих процесуальних термінів, запроваджених Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод у національне господарське процесуальне законодавство. Йдеться, передусім, про відсутність змісту поняття остаточності судового рішення, з яким пов'язується можливість звернення з конституційною скаргою до Конституційного Суду України та з відповідною заявою про порушення Україною міжнародно-правових зобов'язань до міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнається нашою державою. У процесуальній науці цьому напрямку досліджень присвячена одна з робіт К. В. Гусарова [4].

При характеристиці рекодифікації потребує наукового обґрунтування відхід законодавця від дотримання класичних правил визначення підсудності

справ господарським судам. Упродовж десятиліть справедливим було встановлення правила на законодавчому рівні про обов'язковість розгляду господарських справ місцевими господарськими судами як судами першої інстанції. Однак рекодифікація господарського процесуального законодавства змінила вказане правило, закріплюючи можливість розгляду окремих категорій господарських справ судами апеляційної інстанції як судами першої інстанції.

До проблем рекодифікації слід віднести і питання, пов'язані з судовим контролем за виконанням рішень господарських судів. Віднесення виконавчого провадження до тієї чи іншої галузі процесуального права є доволі спірним питанням, поряд з обґрунтуванням наявності самостійного предмета і методу правового регулювання виконавчого провадження як самостійної галузі права при рекодифікації господарського процесуального законодавства.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** дозволяє зробити висновок про відсутність досліджень впливу рекодифікації господарського процесуального законодавства на повноваження прокурора у відповідній галузі права. Водночас досягнення цілей даної статті було б неможливим без з'ясування конституційно-правового статусу прокуратури та реалізації її функцій у господарському процесі.

Даному питанню, поряд з участю прокурора в господарському процесі, державному контролю у сфері господарської діяльності та розвитку теорії процесуально-правового статусу суб'єктів процесуальних правовідносин присвятили свої праці Н. В. Барахтян, К. В. Гусаров, В. В. Комаров, М. В. Руденко, В. Я. Тацій [5; 6; 7, с. 88–89; 8; 9] та інші дослідники. З огляду на це **метою статті** є аналіз наслідків рекодифікації господарського процесуального законодавства в частині зміни правосуб'єктності та повноважень прокурора при розгляді справ за його участю в розгляді справ господарськими судами. Крім того, автор поставив собі за мету дослідити основні наслідки рекодифікації господарського процесуального законодавства, про що фрагментарно йшлося вище. Насамперед у роботі робиться спроба окреслити зміни у процесуально-правовому статусі прокурора в

господарському процесі у зв'язку із впровадженими новелами в оновленому змісті ГПК України.

**Виклад основного матеріалу.** Передбачаючи необхідність реєстрації офіційної електронної адреси в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі, ст. 6 ГПК України не містить вимог обов'язкової реєстрації такої адреси для прокурора, який здійснює в суді представництво інтересів держави. На нашу думку, публічний характер представницької функції прокурора у господарському процесі передбачає обов'язковість реєстрації у вказаній системі електронної адреси прокурора.

При підготовці позовної заяви обов'язкового дотримання потребують: вимога процесуального законодавства (якої не було в попередній редакції цього кодексу) відносно змісту позовної заяви про зазначення доказів, котрі не можуть бути подані разом із позовною заявою; необхідність вказувати про наявність у позивача або іншої особи оригіналів письмових чи електронних доказів, копії яких додано до заяви; попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які поніс позивач й очікує понести у зв'язку з розглядом справи; підтвердження позивачем про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього ж відповідача (відповідачів) з тим же предметом та з тих же підстав. Недотримання цих вимог матиме наслідком залишення позовної заяви, зокрема прокурора, без руху, та відповідно безпідставне зволікання у захисті інтересів держави.

Згідно з ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ч. 4 ст. 53, ч. 5 ст. 162 ГПК України, у позовній заяві прокурор в обов'язковому порядку має обґрунтувати підстави звернення до суду в інтересах держави й зазначити, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, а також вказати орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. При виконанні цих вимог слід уникати формального підходу до обґрунтування підстав для захисту прокурором інтересів держави.

Таке обґрунтування має бути мотивованим. Саме такого висновку дійшов Верховний Суд в ухвалі від 19.07.2018 р. у справі № 822/1169/17 за

результатами розгляду касаційної скарги прокурора, зазначивши, що прокурор може підтвердити наявність підстав для представництва інтересів держави в суді шляхом надання належного обґрунтування, підтвердженого достатніми доказами, зокрема, але не виключно, повідомленням прокурора на адресу відповідного суб'єкта владних повноважень про звернення до суду, запитами, а також копіями документів, отриманих від суб'єкта владних повноважень, що свідчать про наявність підстав для відповідного представництва [10].

На вимогах щодо захисту інтересів держави саме відповідними суб'єктами владних повноважень, а не прокурором, та необхідності наведення у кожному конкретному випадку прокурором причин, які перешкоджають захисту інтересів держави належним суб'єктом, наголошується у постанові Касаційного господарського суду Верховного Суду від 20.09.2018 р. № 924/1237/17 [11].

Практичне значення для обґрунтування наявності підстав для представництва прокурором інтересів держави в суді мають правові висновки Верховного Суду, викладені в постановках об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 07.12.2018 р. у справі № 924/1256/17, від 10.05.2018 р. у справі № 915/370/16, від 07.05.2018 р. у справі № 910/18283/17, від 16.08.2018 р. у справі № 910/21265/17, а також у постановках Верховного Суду від 23.10.2018 р. у справі № 926/03/18, від 23.09.2018 р. у справі № 924/1237/17 та від 06.02.2019 р. у справі № 927/246/18 (див. дані Єдиного державного реєстру судових рішень).

Більш детально питання правового статусу прокурора під час представництва інтересів держави в суді викладено в Огляді практики застосування суддями Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду законодавства, що визначає особливості правового статусу прокурора в господарському процесі за період з 01.01.2018 р. по 06.11.2018 р. [12].

Суттєвого оновлення зазнав порядок подачі доказів. З метою реалізації оперативних засад розгляду господарської справи, аналіз статей 162, 164–167, 177–182 ГПК України свідчить про обмежений законодавством термін подання доказів. Зокрема, докази учасниками справи можуть бути подані як одночасно з

поданням позовної заяви, так і під час підготовчого провадження, метою якого в тому числі є остаточне визначення предмета спору, позовних вимог, складу учасників судового процесу та зібрання відповідних доказів.

Якщо доказ не може бути поданий у встановлений законом строк з об'єктивних причин, учасник справи повинен письмово повідомити про це суд та зазначити: доказ, який не може бути подано; причини, з яких доказ не може бути подано у зазначений строк; докази, які підтверджують, що особа здійснила всі залежні від неї дії, спрямовані на отримання вказаного доказу. У разі визнання поважними причини неподання учасником справи доказів у встановлений законом строк суд може встановити додатковий строк для подання вказаних доказів (частини 4, 5, 8 ст. 80 ГПК України). Докази, не подані у встановлений законом або судом строк, до розгляду судом не приймаються, крім випадку, коли особа, яка їх подає, обґрунтувала неможливість їх подання у вказаний строк з причин, що не залежали від неї.

Законодавством не визначено вид документа, яким сторона повинна повідомляти суд про неможливість своєчасного подання доказу, крім вказівки про письмову форму такого повідомлення. Також на законодавчому рівні не визначено змісту заяви прокурора при вступі у справу, що розглядається судом за заявою (в т.ч. позовною) іншої особи, суб'єкта підписання такої заяви (керівник прокуратури чи прокурор, який бере участь у розгляді справи судом).

У зв'язку з цим уявляється доцільним запропонувати на законодавчому рівні передбачити зміст вказаного документа, включаючи обґрунтування прокурором підстав для представництва інтересів держави, тоді як у діючому цивільному процесуальному законодавстві така вимога не передбачена. В обґрунтуванні доцільно зазначати, яким чином орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, не виконує або неналежним чином виконує захист інтересів держави. Водночас господарське процесуальне законодавство не містить варіантів поведінки суду при надходженні заяви прокурора про вступ у розпочату справу, оскільки на нормативному рівні не передбачено можливості відмовити прокурору з боку

суду у вступі до розгляду господарської справи, як і необхідності заслуховування думки учасників справи. Крім того, питання допуску прокурора до участі в уже розпочатій справі не є предметом самостійного апеляційного (касаційного) оскарження.

Окремо слід зупинитись на реалізації конституційної функції прокурора з представництва інтересів держави при інстанційному оскарженні судового рішення. З метою обмеження впливу зазначеної посадової особи на остаточне судові рішення законодавець, на нашу думку, справедливо обмежив однорічним терміном можливе поновлення строку на апеляційне (касаційне) оскарження акта правосуддя прокурору з дня ухвалення судового рішення.

**Висновки.** Розглянуті питання не вирішують всіх проблем, пов'язаних із господарсько-процесуальним статусом прокурора в умовах рекодифікації ГПК України. Зроблені пропозиції не претендують на їх остаточність. Проте вони сприятимуть усуненню прогалин у правовому регулюванні практичної реалізації елементів конституційної функції представництва прокурором інтересів держави та її вдосконаленню при реалізації в судах господарської юрисдикції.

#### Список літератури

1. Гусаров К. В. Проблемы гражданской процессуальной правосубъектности : дис. ... канд. юрид. наук. Харьков, 2000. 201 с.
2. Довгерт А. С. Рекодифікація Цивільного кодексу України: основні чинники і передумови для старту. *Право України*. 2019. № 1. С. 27–41.
3. Ізарова І. О. Теоретичні і практичні засади гармонізації цивільного процесу Європейського Союзу та України : дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2016. 439 с.
4. Гусаров К. В. Вплив конституційної скарги на остаточність судового рішення та вичерпання національних засобів юридичного захисту у цивільному процесі. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 120–130.
5. Барахтян Н. В. Поняття та форми державного контролю у сфері господарської діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 69–75.
6. Гусаров К. В. Проблемы участия прокурора в гражданском процессе. *Проблеми організації прокуратури й оптимізації її діяльності в сучасних умовах*. Харків : ПК Генеральної прокуратури України, 1998. С. 229–234.
7. Комаров В. В., Бигун В. А., Баранкова В. В. Проблемы науки гражданского процессуального права / под ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2002. 440 с.
8. Руденко М. В. Представництво прокурора у господарському процесі: деякі теоретичні та практичні аспекти. *Вдосконалення судоустрою та господарського судочинства: проблеми і перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 12–13 квіт. 2006 р.). Донецьк, 2006. С. 442–446.
9. Тацій В. Я. Прокуратура в системі поділу влад. *Вісник прокуратури*. 1999. № 2.



С. 27–32.

10. Ухвала Верховного Суду від 19 липня 2018 р. у справі № 822/1169/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/75424056> (дата звернення: 09.09.2019).

11. Постанова Верховного Суду від 20 вересня 2018 р. по справі № 924/1237/17. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/VS181800.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS181800.html) (дата звернення: 09.09.2019).

12. Правовий статус прокурора у господарському суді: огляд судової практики КГС ВС. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/138765-pravoviy-status-prokurora-u-gospodarskomu-sudi-oglyad-sudovoyi-praktiki-kgs-vs> (дата звернення: 09.09.2019).

### References

1. Gusarov, K.V. (2000). Problemyi grazhdanskoj protsessualnoj pravosub'ektnosti. *Doctor's thesis*. Kharkov [in Russian].

2. Dovhert, A.S. (2019). Rekodyfikatsiia Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy: osnovni chynnyky i peredumovy dlia startu. *Pravo Ukrainy*, 1, 27–41 [in Ukrainian].

3. Izarova, I.O. (2016). Teoretychni i praktychni zasady harmonizatsii tsyvilnoho protsesu Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Gusarov, K.V. (2017). Vplyv konstytutsiinoi skarhy na ostatochnist sudovoho rishennia ta vycherpannia natsionalnykh zasobiv yurydychnoho zakhystu u tsyvilnomu protsesi. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 1 (88), 120–130 [in Ukrainian].

5. Barakhtian, N.V. (2014). Poniattia ta formy derzhavnogo kontroliu u sferi hospodarskoi diialnosti. *Pravo i suspilstvo*, 2, 69–75 [in Ukrainian].

6. Gusarov, K.V. (1998). Problemyi uchastiya prokurora v grazhdanskom protsesse // *Problemy orhanizatsii prokuratury u optymizatsii yii diialnosti v suchasnykh umovakh*. Kharkiv: IPK Heneralnoi prokuratury Ukrainy, 229–234 [in Ukrainian].

7. Komarov, V.V., Bigun, V.A., Barankova, V.V. (2002). Problemyi nauki grazhdanskogo protsessualnogo prava. V.V. Komarov (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

8. Rudenko, M.V. (2006). Predstavnytstvo prokurora u hospodarskomu protsesi: deiaki teoretychni ta praktychni aspekty. *Vdoskonalennia sudoustroiu ta hospodarskoho sudochnstva: problemy i perspektyvy: materialy nauk.-prakt. konf. (Donetsk, 12–13 kvit. 2006 r.)*. Donetsk, 442–446 [in Ukrainian].

9. Tatsii, V.Ya. (1999). Prokuratura v systemi podilu vlad. *Visnyk prokuratury*, 2, 27–32 [in Ukrainian].

10. Ukhvala Verkhovnoho Sudu vid 19 lypnia 2018 r. u spravi № 822/1169/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/75424056>.

11. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20 veresnia 2018 r. u spravi № 924/1237/17. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/VS181800.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS181800.html).

12. Pravovyi status prokurora u hospodarskomu sudu: ohliad sudovoi praktyky KHS VS. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/138765-pravoviy-status-prokurora-u-gospodarskomu-sudi-oglyad-sudovoyi-praktiki-kgs-vs/>

**Волевский Л. В.**, аспирант кафедры хозяйственного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.  
e-mail: volevskijl@gmail.com ; ORCID 0000-0002-1172-3744

### Хозяйственно-процессуальный статус прокурора в условиях рекодификации отечественного законодательства

*Освещены изменения в процессуально-процессуальном положении прокурора как субъекта хозяйственно-процессуальных правоотношений, обращено внимание на причины и условия рекодификации как разновидности систематизации хозяйственного процессуального законодательства. Рассмотрены вопросы соотношения участия прокурора в хозяйственном процессе принципу пропорциональности и изменения цели участия прокурора в данном производстве. Исследовано проявление хозяйственной процессуальной*

*правосубъектности прокурора в различных формах его участия в хозяйственном процессе: обращение в суд, вступление в дело, рассматриваемое судом; особенности обжалования судебного решения прокурором и установленные законодателем в связи с этим ограничения. Необходимым условием участия прокурора в хозяйственном процессе признано установления необходимости в законодательном закреплении обязательной регистрации его официальной электронной почты в единой судебной информационно-телекоммуникационной системе.*

**Ключевые слова:** рекодификация; участник хозяйственного дела; процессуальная правосубъектность; формы участия прокурора в хозяйственном процессе; элементы правоотношений; принцип пропорциональности.

**Volevskiy L. V.**, Post-graduate Student, Department of Economic Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: volevskijl@gmail.com ; ORCID 0000-0002-1172-3744

### **Economic and procedural status of the Prosecutor in conditions of domestic legislation recodification**

*The article highlights the changes in the procedural position of the prosecutor as a subject of economic and procedural relations. At the same time, attention is paid to the causes and conditions of recodification as a form of systematization of economic procedural legislation. It is noted that the general conditions of recodification are connected with the necessity **to amend**, among other things, of the procedural and legal status of the subjects of economic and procedural relations. In addition, the issues of correlation of the prosecutor's participation in the economic process with the principle of proportionality, the change of the purpose of the prosecutor's participation in the stated proceedings are considered. Besides, the subject of the research in the article includes the manifestation of the prosecutor's economic procedural legal capacity in various forms of his participation in the economic procedure: appeal to the court, entry into a court case; the specifics of the appeal against the decision by the prosecutor and the restrictions imposed by the legislator in connection therewith.*

*As a prerequisite for the participation of the said entity in the economic proceedings, it is argued that there is a need for the legislative fixing of the obligatory registration of the official e-mail address in a single judicial information and telecommunication system.*

**Keywords:** recodification; procedural legal capacity; prosecutor's participation; procedural relations.

*Надійшла до редколегії 18.11.2019 р.*